

USTEA EZ DA JAKITEA

Arlo guztietan, zientziek aurrera egin ahala, lehenagoko sinesteak aldatu eta, berriagoen eraginez, baliogabe gelditzen dira. Halere, belaunaldi bakoitzak eskolan ikasirikoa luzaro gordetzeko joera izaten du, eta kosta egiten zaio antzinako azalpen zaharkituak gainetik astintzea. Inertzia edo, nahiago bada, nagikeria horregatik normala izaten da, adibidez, gure eguzki-sisteman inguruan eraztuna duen planeta bakarra Saturno dela pentsatzea. Izan ere, Galileok, jada XVII. mendearen hasieran ezaugarri bitxi hori aurkitu zion. Baina, gutxiagok dakite, seguruenez, 1977tik hona Urano, Jupiter eta Neptunori ere antzeko eraztunak aurkitu zaizkiela, datu horiek gaurko entziklopedia guztietan, Google-n barne, aspaldian ageri diren arren.

Era berean, gutariko askori eskolan lehen gizakiak Adam eta Eva izan zirela irakatsi arren, Jainkoak buztinaz eginak, gaur, gure artean behintzat, ia mundu guztiak onartzen du hori behialako azalpen didaktikoa besterik ez zela, gizakiaren sorrera azaltzeko, Darwinek eboluzioaren teoria aurkitu arte sinesten zena. Garai batean ume txikiei haurrak Parisetik zikoinak ekartzen zituela esaten zitzaien bezala, Eibarren salbu, horra, gauza jakina denez, umeak Arrate menditik heltzen dira eta.

Euskal gaien ezagutza zertan datza?

Euskal gaiak ere aspaldion gure irakaskuntzako programetan daude, nahiz eta, ene ustez, ez behar bezain ongi eta sakonki. Edonola ere, autonomia aurreko belaunaldietako euskal herritar asko, eskolan jasoriko erdal kultura eskusiboagatik, oso harro daude, “gure asaba galiarrak”, Errege-erregina katolikoak, Cisneros edo Richelieu kardinalak, Pizarro konkistatzailea edo Molière, Calderón edota Moratín aita-seme teatrogileak nortzuk ziren dakitelako, baina Margarita Nafarroakoa, Joana Albretekoa, Etxepare, Leizarraga, Oihenarte, Axular, Larramendi, Mogel, Xaho, Azkue edo Lizardiz galdetuz gero, beldur naiz askotxok ez ote luketen zer esan jakinen, beren buruak pertsona eskolatutzat eduki arren. Eta, bertoko kulturarik ezagatik, Euskal Herriaz dakitena, askotan hutsa edota okerra da, faltsua, eta maiz erabat desfasaturik dago.

Euskal gaiak ere aspaldion gure irakaskuntzako programetan daude, nahiz eta, ene ustez, ez behar bezain ongi eta sakonki.

Inguruko Estatuetakako irakaskuntzak hertsikeria osoaz gure artean ereiten eta lantzen ziharduen inperialismo kulturalari aurre egiteko, hasierako euskal abertzaletasunak, euskal kulturaren dibulgazioari ekin zion, eta bertoko balioen aldeko ideiak, pozgarriak bezain goresleak, bultzatu zituen. Horiek, nolabait, itotzen gintuen arrozkeriaren aurkako babesgarri izan ziren, euskaldunok geure herriko balio propioez harro senti gintez.

Hasierako euskal abertzaletasunak, euskal kulturaren dibulgazioari ekin zion, eta bertoko balioen aldeko ideiak, pozgarriak bezain goresleak, bultzatu zituen

Euskara Europako hizkuntzen artean

Erdaldunek euskararen aurka lau haizeetara barreiatzen zituzten aurreiritzien aurka (dialekto mesprezagarri eta baliogabea zela, historia eta gramatikarik gabea, goi mailako kontzeptuak adierazteko ez hitzik ez sormenik zuena, elkar aditu ezineko dialekto barregarrietan banatua,

kaletar eta zientzia mailako lexikorik gabea, erdaldunak hona heldu arte euskaldunok ezjakin hutsak ginela...), latin-jatorrizkoa ez izateari bestelako merezimendua aurkitu nahi izan zitzaion: euskara ez zela latinetik zetorren dialekto erromanikoa; areago oraindik, indoeuroparrak gure kontinentera iritsi baino lehenagoko hizkuntza miresgarria zela.

Erdaldunek euskararen aurka lau haizeetara barreiatzen zituzten aurreiritzien aurka, latin-jatorrizkoa ez izateari bestelako merezimendua aurkitu nahi izan zitzaion

Horrela, ustekabea, euskara Europako hizkuntzetarik urtetsuena bihurtu zitzaigun, eta dauzkan sustrai sakonak harri-aroraino heltzen ziren, aitzur, aizkora, aizto, aitzur bezalako hitzek erakusten omen zutenez, guztiak, antza, haitz erro zaharretik sortuak, antzinako gizakiek, gauza jakina denez, hasierako lanabesak harriekin egiten zituzten eta. Era horretako azalpenak behin eta berriro errepikatu dira gaur arte, eta euskaldunon belaunaldi askori geure mintzaira, historiaurre eta nortasunaz harro egoteko arrazoiak eskaini dizkigute.

Euskara Europako hizkuntzetarik urtetsuena bihurtu zitzaigun, eta dauzkan sustrai sakonak harri-aroraino heltzen ziren, aitzur, aizkora, aizto, aitzur bezalako hitzek erakusten omen zutenez

Zoritarrez, geroago, bai bertoko eta bai atzerriko beste hizkuntzalari batzuek ere, berba horiek segurenik latinetik helduriko mailegu zaharrak zirela irakatsi ziguten. Gainera, munduko hizkuntza guztiak lehenagoko beste mintzaira-fase batzuetatik datozela kontuan hartzen badugu, begien bistan dago den-denek adin berekoak izan behar dutela, izaki bizidunen antzera, atzera joan ahala, aitona-amona zaharrenek ere aurretik gurasoak eta asaba zaharragoak izaten zituzten eta.

Geroago, bai bertoko eta bai atzerriko beste hizkuntzalari batzuek ere, berba horiek segurenik latinetik helduriko mailegu zaharrak zirela irakatsi ziguten

Horrexegatik, nik uste, oinarrizko kontzeptu batzuk behar den bezalako logikaz eta gaurko zientzien arabera azaldu beharko genituzke euskaldunok ere, garai bateko ipuin zaharrak, jada gaindituak, premiarik gabe beti errepikatzen ez ibiltzeko.